

KSZTAŁCENIE ZAWODOWYCH KOMPETENCJI TŁUMACZY TEKSTÓW PRAWNYCH I PRAWNICZYCH W RAMACH STUDIÓW PODYPLOMOWYCH

Justyna SEKUŁA

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Kraków, Polska
se.justyna.kula@gmail.com

Abstrakt: Artykuł przedstawia wyniki analizy porównawczej ofert studiów podyplomowych pod względem kształcenia zawodowych kompetencji tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych organizowanych przez Uniwersytet Warszawski, Katedrę UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Wrocławski oraz Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, zawiera porównanie zakresu kształcenia w ramach ww. studiów oraz określa przydatność doskonalenia zawodowego w postaci studiów podyplomowych w późniejszej praktyce zawodowej.

Słowa kluczowe: przekład, tekst prawniczy, kształcenie, studia podyplomowe, kompetencje tłumacza.

TRAINING PROFESSIONAL COMPETENCES OF LEGAL TEXT TRANSLATORS IN THE FRAMEWORK OF POSTGRADUATE STUDIES

Abstract: The article presents the results of a comparative analysis of postgraduate studies in terms of training professional competences of the legal text translators, which are organized by the University of Warsaw, UNESCO – Chair for Translation Studies and Intercultural Communication of the Jagiellonian University, Adam Mickiewicz University in Poznań, the University of Wrocław as well as Nicolaus Copernicus University in Toruń. It includes a comparison of range of education within the above-mentioned studies and determines the usefulness of professional development in the form of the postgraduate studies in the later work experience.

Key words: a translation, a legal text, development, postgraduate studies, the competence of a translator.

Wstęp

Przekład jak również dydaktyka przekładu prawniczego cieszą się w Polsce coraz większym zainteresowaniem, na co wskazuje ukazywanie się na polskim rynku wydawniczym nowych publikacji z tego zakresu, a także powstawanie blogów internetowych poświęconych tej tematyce, jak ten prowadzony przez Renatę Świgońską. Zainteresowanie tłumaczeniem prawniczym, chęć kształcenia się w tym zakresie adeptów zawodu, a także czynnych zawodowo tłumaczy skutkuje wzrostem liczby ofert doskonalenia zawodowego w postaci kursów i studiów podyplomowych. Osoby zainteresowane ww. ofertami posiadają szerokie możliwości zdobywania wiedzy i kształcenia kompetencji zawodowych – od dostępnej aktualnej literatury z tego zakresu, po bogate oferty edukacyjne.

Dostępność źródeł wiedzy i form dokształcania jest bez wątpienia cennym elementem w procesie zdobywania wiedzy przekładoznawczej, ale może także przysparzać wielu dylematów osobom stojącym przed wyborem konkretnej oferty. Dydaktycy przekładu prawnego i prawniczego, którzy współtworzą programy studiów podyplomowych, nieustannie ulepszają poszczególne cykle kształcenia oraz zakres i sposób kształconych w ramach tych cykli kompetencji. Wybór najefektywniejszej formy dokształcania nie jest zatem łatwy.

Jakie możliwości kształcenia kompetencji zawodowych w zakresie tłumaczeń prawnych i prawniczych w ramach studiów podyplomowych oferują nam Uniwersytet Warszawski, Katedra UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową UJ, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Wrocławski oraz Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, jakie kompetencje zawodowe kształcone są w ramach studiów podyplomowych prowadzonych przez ww. uczelnie, która z ofert wydaje się być tą najefektywniejszą oraz jaki jest stopień przydatności kształconych w czasie studiów podyplomowych kompetencji zawodowych w późniejszej praktyce zawodowej – sformułowanie rzetelnych odpowiedzi na powyższe pytania stanowiło cel przeprowadzonej analizy ofert studiów podyplomowych oraz badania ankietowego.

1. Kompetencja tłumaczeniowa

Przed rozpoczęciem analizy przybliżyć należy samo pojęcie *kompetencji tłumaczeniowej*, której kształcenie jest nadrzędnym celem zajęć prowadzonych

w ramach rzeczonych studiów. Czym jest kompetencja tłumaczeniowa i w jakim stopniu jest ona definiowalna? Jakie kompetencje powinien posiadać tłumacz? Badania nad kompetencją tłumaczeniową prowadzone są przez badaczy z takich dziedzin nauki jak językoznawstwo, psychologia, neurologia czy kognitywizm. Zróżnicowanie dziedzin podejmujących się badań nad tym zagadnieniem skutkuje różnorodnością definicji kompetencji tłumaczeniowej spotykanych we współczesnej literaturze fachowej.

Istotnym modelem dotyczącym kompetencji tłumaczeniowej jest model grupy badawczej PACTE (PACTE 2008, w: Dybiec-Gajer 2013: 81-83). Grupa ta definiuje kompetencję tłumaczeniową jako system wiedzy, która wymagana jest do tłumaczenia. System ten opiera się na czterech założeniach: jest to wiedza ekspercka, proceduralna (tzn. magazynowana w postaci strategii i procedur), wynika z wzajemnego oddziaływania powiązanych ze sobą subkompetencji, których oddziaływanie integruje najważniejsza z nich, tj. strategiczność działania tłumacza. Subkompetencję strategiczną rozumieć należy jako wiedzę gwarantującą skuteczność procesu tłumaczeniowego, służącą rozwiązywaniu napotkanych problemów tłumaczeniowych. Kontroluje ona proces tłumaczeniowy oraz aktywuje połączenia między innymi subkompetencjami. Według modelu grupy PACTE w skład kompetencji tłumaczeniowej wchodzi (prócz wymienionej kompetencji strategicznej) cztery subkompetencje: bilingwalna (wiedza potrzebna do komunikowania się w dwóch językach), instrumentalna (wiedza z zakresu nowoczesnych technologii oraz narzędzi wspierających pracę tłumacza), wiedza o tłumaczeniu (wiedza o tłumaczeniu i zawodzie tłumacza) oraz pozajęzykowa (wiedza ogólna, tzw. wiedza o świecie oraz wiedza specjalistyczna). Elementem scalającym ww. kompetencje w modelu PACTE są indywidualne uwarunkowania poznawcze (pamięć, percepcja, uwaga i emocje) i nastawienie tłumacza (ciekawość intelektualna, wytrwałość, dyscyplina), które definiowane są jako komponenty psychofizjologiczne.

Interesującą definicję kompetencji tłumaczeniowej zorientowaną dydaktycznie przedstawia Dorothy Kelly (Kelly 2005, w: Kościalkowska-Okońska 2013: 143-144). Według niej kompetencja tłumaczeniowa rozumiana jest jako *makrokompetencja* na którą składają się wiedza, różne umiejętności, a także podejście do wykonywanego zadania tłumaczeniowego, tak więc cechy związane z przekładem jako czynnością, która wykonywana jest przez ekspertów. Makrokompetencja tłumaczeniowa składa się według Kelly z następujących składników: komunikacyjnych i tekstowych (umiejętność rozumienia i analizowania tekstów z różnych dziedzin; tworzenia różnych typów tekstów; znajomość różnych cech i konwencji charakterystycznych dla różnych typów tekstów), kulturowych (znajomość aspektów kulturowych kultury

wyjściowej i docelowej), tematycznych (znajomość konkretnych dziedzin), instrumentalnych, psychofizjologicznych, interpersonalnych (umiejętność współpracy ze specjalistami dziedzinowymi) i strategicznych. Wszystkie z wymienionych składników są ze sobą powiązane, a ich rozwój ma wpływ na kształtowanie kompetencji tłumaczeniowej.

Don Kiraly (Kiraly 2000: 13) wprowadza natomiast w swoim modelu podział na *kompetencję tłumaczeniową* oraz *kompetencję tłumacza*. Kompetencja tłumaczeniowa rozumiana jest jako umiejętność wykonywania dobrych jakościowo tłumaczeń. Kompetencja tłumacza dotyczy natomiast funkcjonowania tłumacza w otoczeniu biznesowym, tzn. reklamowaniu swoich usług, sporządzaniu ich wyceny, współpracy z ekspertami dziedzinowymi itd. Kompetencja tłumaczeniowa (według europejskiej normy dotyczącej świadczenia usług tłumaczeniowych PN-EN 15038) dotyczy umiejętności tworzenia tłumaczeń stosownie do norm rynkowych oraz specyfikacji klienta. Wyszczególnione w normie kompetencje (translatorska, językowa i tekstowa, poszukiwania i przetwarzania informacji, kulturowa oraz kompetencje w zakresie technologii informacyjnej) są niezbędne w procesie tworzenia tłumaczeń odpowiadających wymaganiom rynkowym, dlatego mogą być rozumiane jako kompetencje tłumaczeniowe, o czym pisze także Biel¹.

Badaniem kompetencji tłumaczy tekstów prawniczych zajmuje się także Kubacki (Kubacki w: Małgorzewicz, Bartoszewicz 2013: 69-83). Porównuje on stanowiska badawcze dotyczące kompetencji tłumaczy polskich i niemieckich lingwistów. Według Kubackiego tłumacza powinny cechować nie tylko wysokie kompetencje językowe. Jego praca związana jest z wymiarem sprawiedliwości, dlatego powinien on posiadać kwalifikacje fachowe, a także wiedzę prawniczą. Tylko w ten sposób może on spełniać wymagania stawiane mu przez sąd, prokuraturę czy policję.

Schulz (Schulz w: Małgorzewicz, Bartoszewicz 2013: 131-134) mówiąc o kompetencjach tłumaczy odwołuje się do kompetencji wymienionych przez organizację Transforum, zrzeszającą m.in. szkoły wyższe kształcące tłumaczy, organizacje zawodowe – teoretyków i praktyków przekładoznawstwa. Na konferencji, która odbyła się w 2013 roku w Leverkusen, jako kluczowe kompetencje tłumaczy wymienione zostały kompetencje: językowa, fachowa, poszukiwania informacji, kulturowa, tekstowa oraz kompetencje translatorska i ekonomiczna. Wyszczególnione kompetencje są istotnym źródłem informacji

¹ zob. Biel, Łucja. 2011. Kompetencja w zakresie świadczenia usług tłumaczeniowych a uczenie się przez projekt, [w:] Kompetencje tłumacza. Tom dedykowany Profesor dr hab. Elżbiecie Tabakowskiej, M. Piotrowska i inni (red.), s. 97-99.

dla instytucji kształcących tłumaczy, ponieważ odpowiadają wymaganiom stawianym zawodowym tłumaczom przez przyszłych pracodawców.

Kompetencje zawarte w europejskiej normie dotyczącej świadczenia usług tłumaczeniowych PN-EN 15038 stanowią istotny punkt odniesienia przeprowadzonego badania ankietowego. Według normy, od zawodowych tłumaczy wymagane jest posiadanie kompetencji (PN-EN 15038: 2006, w: Dybiec-Gajer 2013: 61): translatorskiej (umiejętność tłumaczenia tekstów na wymaganym poziomie, zgodnie z wymaganiami klienta i specyfikacją tłumaczeniową; zdolność analizy problemów dotyczących zrozumienia i tworzenia tekstu; umiejętność uzasadniania wyników), językowej i tekstowej (zrozumienie tekstu w języku wyjściowym i umiejętność stworzenia tekstu w języku docelowym; znajomość konwencji tworzenia różnych typów tekstów w odniesieniu do tekstów ogólnych i specjalistycznych), poszukiwania i przetwarzania informacji (umiejętność zdobywania dodatkowej wiedzy językowej i specjalistycznej niezbędnej do tłumaczenia; umiejętność tworzenia strategii wykorzystywania dostępnych źródeł informacji), kulturowej (umiejętność wykorzystania informacji dotyczących aspektów kulturowych, norm zachowania oraz systemów wartości charakterystycznych dla kultury źródłowej i docelowej) oraz kompetencji w zakresie technologii informacyjnej (umiejętność wykorzystania zasobów technicznych wspierających wykonywanie profesjonalnych tłumaczeń).

Przytoczone definicje kompetencji tłumaczeniowej oraz zakres wchodzących w jej skład subkompetencji stanowią jedynie namiastkę badań prowadzonych nad tym zagadnieniem. Jak dotychczas nie sformułowano jednolitej definicji kompetencji tłumaczeniowej, która zawierałaby w sobie aspekty licznych podejść badawczych i była akceptowalna przez badaczy podejmujących tę tematykę, reprezentujących odmienne stanowiska badawcze. Niejednolitość – prócz definicji samego pojęcia – dotyczy także zakresu subkompetencji wchodzących w skład kompetencji tłumaczeniowej.

2. Badania Joanny Albin

W tym miejscu należy odnieść się do wyników badania Albin (Albin 2011, w: Piotrowska 2012: 39-44) przeprowadzonego wśród tłumaczy zawodowych języka hiszpańskiego z co najmniej pięcioletnim doświadczeniem zawodowym, którzy wykształcenie zdobyli w Polsce. W przeprowadzonym przez Albin badaniu na pytanie kwestionariuszowe: „*Czy uważa Pan/i że na obecnym etapie*

kariery zawodowej jest Pan/i przygotowany/a do zawodu tłumacza...?” 20% ankietowanych odpowiedziało „czasami miewam problemy”, 5% ankietowanych „zwykle odczuwam brak przygotowania”, 20% ankietowanych „znakomicie”, a 55% z nich „zadowolająco”. Na kolejne z pytań: „*Spośród wymienionych umiejętności, proszę wskazać JEDNĄ, której BRAK najbardziej utrudnia Panu/i wykonywanie zawodu tłumacza*” 30% tłumaczy wskazuje „znajomość konkretnych dziedzin”. Badania Albin są istotnym punktem rozważań dotyczących doskonalenia kompetencji zawodowych tłumaczy w ramach studiów podyplomowych, dlatego odniosę się do nich również w dalszej części niniejszej pracy.

3. Analiza porównawcza ofert studiów podyplomowych

W celu sformułowania odpowiedzi na pierwsze z postawionych na początku pytań badawczych – „*Jakie kompetencje zawodowe kształcone są w ramach studiów podyplomowych prowadzonych przez ww. uczelnie, która z ofert wydaje się być tą najefektywniejszą?*” – przeprowadzona została analiza ofert studiów podyplomowych pod kątem zajęć rozwijających kompetencje zawarte w ww. normie oraz liczby godzin, jakie przeznaczane są na poszczególne bloki teoretyczne i praktyczne zajęć mających rozwijać u studiujących poszczególne kompetencje.

Analiza nie uwzględnia wszystkich bloków zajęć realizowanych w ramach programów poszczególnych studiów. Ukierunkowana została ona na zajęcia kształcące zawodowe kompetencje tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych. Przy sporządzaniu poniższego zestawienia nie uwzględnione zostały zatem takie bloki zajęć jak: przekład artystyczny, tłumaczenia techniczne czy tłumaczenia medyczne i farmaceutyczne. Analizowane programy studiów stanowiące korpus badawczy podane są do informacji publicznej na stronach internetowych uniwersytetów wymienionych w niniejszym artykule. Dla większej przejrzystości wyniki przeprowadzonej analizy porównawczej zestawione zostały w formie tabelarycznej.

UNIWER SYTET	Uniwersyt et Warszaws ki	Katedra UNESCO Uniwersyt etu Jagiellońs kiego	UAM w Poznaniu	UAM w Poznaniu	Uniwersyt et Wrocławsk ki	UMK w Toruniu
Nazwa prowadzo nych studiów	Interdyscy plinarne podyplomo we studium kształcenia tłumaczy	Podyplomo we studia dla tłumaczy tekstów specjalistyc znych	Podyplomo we studia kształcenia tłumaczy specjalistyc znych	Podyplomo we studia dla kandydató w na tłumaczy przysięgłyc h	Studia podyplomo we kształcenia tłumaczy języka niemieckie go	Podyplomo we studium kształcenia tłumaczy
Kształceni e w ramach języków (liczba):	6	7	1	7	4	6
Języki:	angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski, włoski	angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski, włoski, ukraiński	angielski	angielski, niemiecki, chiński, arabski, francuski, hiszpański, rosyjski	francuski, hiszpański, włoski, niemiecki	angielski, niemiecki, francuski, hiszpański, włoski, rosyjski
Całkowita liczba godzin:	360h	284h	160h	312h	362h	210h
Zakres kształconych kompetencji wraz z wymiarem godzinowym						
Translatorska	170h	54h	20h	140h	120h	100h
Językowa i tekstowa	20h	46h	10h	20h	40h	10h
Poszukiwania i przetwarzania informacji	150h	8h	36h	134h	90h	41h

Kulturowa	10h	6h	8h	0h	24h	3h
W zakresie IT	10h	36h	10h	18h	16h	6h

Tabela 1. Tabela zestawienie kształconych w czasie studiów podyplomowych kompetencji zawodowych wraz z godzinowym wymiarem zajęć. (Źródło: opracowanie własne)

Powyższe zestawienie pozwala wyodrębnić oferty studiów podyplomowych znacznie wyróżniające się na tle ofert pozostałych uniwersytetów pod względem liczby grup językowych, do których prowadzony jest nabór na studia oraz liczby godzin zajęć teoretycznych i praktycznych przeznaczonych na kształcenie poszczególnych kompetencji. Biorąc pod uwagę liczbę grup językowych, do których prowadzony jest nabór, najkorzystniej wypadają w tym zestawieniu katedra UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową UJ oraz UAM w Poznaniu, gdzie oferty studiów podyplomowych skierowane są do absolwentów aż siedmiu filologii. Wysokie miejsce zajmuje także Uniwersytet Warszawski, gdzie prowadzony jest nabór do sześciu różnych grup językowych. Pod kątem liczby godzin przeznaczonych na zajęcia kształcące poszczególne kompetencje najkorzystniejszymi są oferty studiów podyplomowych Uniwersytetu Warszawskiego oraz UAM w Poznaniu. Na pięć kształconych w czasie studiów podyplomowych kompetencji zawodowych zawartych w normie europejskiej PN-EN 15038 Uniwersytet Warszawski oraz UAM w Poznaniu przodują w liczbie godzin zajęć rozwijających trzy z nich. W przypadku Uniwersytetu Warszawskiego są to: kompetencja translatorska (170h), badawcza – pozyskiwania i przetwarzania informacji (150h) oraz kulturowa (10h). W przypadku UAM w Poznaniu są to: kompetencja translatorska (140h), badawcza - poszukiwania i przetwarzania informacji (134h) oraz kompetencje w zakresie IT (18h). Uniwersytet Warszawski i UAM w Poznaniu ustępują miejsca pozostałym uniwersytetom jedynie godzinową liczbą zajęć rozwijających dwie spośród pięciu zestawionych kompetencji. W przypadku Uniwersytetu Warszawskiego są to: kompetencja językowa i tekstowa (20h) oraz kompetencje w zakresie IT (10h), UAM w Poznaniu: kompetencja językowa (20h) oraz kulturowa (0h).

Analizując oferty studiów podyplomowych pozostałych uniwersytetów nadmienić należy, że kompetencja translatorska, pozyskiwania i przetwarzania informacji oraz kompetencja językowa są kompetencjami, na których rozwój kładziony jest największy nacisk przez wszystkie z uniwersytetów, co potwierdzają tabelaryczne zestawienia godzinowe. Nie bez znaczenia są także

różnice w ogólnej liczbie godzin zajęć w ramach studiów podyplomowych w odniesieniu do uniwersytetów zajmujących czołowe pozycje w zestawieniu. Różnice pomiędzy poszczególnymi ofertami wynikają również z mniejszej adekwatności w nazewnictwie studiów podyplomowych w odniesieniu do tłumaczeń prawnych i prawniczych. W większości są to studia kształcące tłumaczy tekstów specjalistycznych, czy też ogólnie tłumaczy, bez sprecyzowanych w nazewnictwie programu tłumaczeń prawnych i prawniczych. W programach tych wyodrębnić można zatem różne zakresy tematyczne tłumaczeń, na rzecz których mniejszy zakres godzinowy zajęć poświęcony jest tłumaczeniu prawniczemu.

Kolejnym pytaniem badawczym stanowiącym podstawę przeprowadzonych analiz było określenie stopnia przydatności kształconych w ramach studiów podyplomowych kompetencji zawodowych w praktyce zawodu tłumacza. W celu udzielenia rzetelnej odpowiedzi na powyższe pytanie przeprowadzone zostało wśród tłumaczy przysięgłych języka niemieckiego badanie ankietowe. Prośba o udział w badaniu skierowana została drogą e-mailową do dwustu czterdziestu trzech tłumaczy przysięgłych, pozytywnie odpowiedziało na nią dwudziestu dwóch tłumaczy². Ankietowani odpowiadali na pytania dotyczące wieku, ukończonych studiów podyplomowych z zakresu tłumaczeń tekstów specjalistycznych w tym prawnych i prawniczych, rodzaju kompetencji kształconych w trakcie odbytych studiów oraz ich przydatności w praktyce zawodowej oceniając ją w skali dziesięciopunktowej, gdzie przyznanie dziesięciu punktów oznaczało najwyższy stopień przydatności. Wyniki badania ankietowego przedstawione zostaną etapami w celu uzyskania jak najlepszej ich przejrzystości.

Wiek ankietowanego		Biorących udział w formie doskonalenia zawodowego w postaci studiów podyplomowych	Niebiorących udziału w formie doskonalenia w postaci studiów podyplomowych
20-30	0	0	0
30-40	11	4	7
40-50	8	1	7
50-70	3	0	3
RAZEM	22	5	17

²Składam serdeczne podziękowania tłumaczom, którzy wzięli udział w przeprowadzonym badaniu ankietowym, pozytywnie i zyczliwie odpowiadając na skierowaną do nich prośbę.

Tabela 2. Biorący i niebiorący udziału w formie doskonalenia zawodowego w postaci studiów podyplomowych według przynależności do grup wiekowych. (Źródło: opracowanie własne)

Spośród dwudziestu dwóch ankietowanych pięcioro brało udział w formie doskonalenia zawodowego w postaci studiów podyplomowych. Do grupy tej należą w większości stosunkowo młodzi tłumacze między trzydziestym a czterdziestym rokiem życia. Jeden z ankietowanych mieści się w przedziale wiekowym 40-50 lat. Siedemnastu ankietowanych zadeklarowało niebranie udziału w żadnej z wymienionych form doskonalenia zawodowego. Dziesięciu (na siedemnastu) z nich to osoby mieszczące się w przedziale wiekowym 40-70 lat, siedmiu natomiast należy do przedziału wiekowego 30-40 lat.

Kolejne z zestawień przedstawia zakres kompetencji zawodowych kształconych w czasie studiów podyplomowych przez pięciu ankietowanych, którzy brali udział w formie doskonalenia w postaci studiów podyplomowych z zakresu tłumaczeń tekstów specjalistycznych w tym prawnych i prawniczych oraz ocenę stopnia przydatności tych kompetencji w praktyce wykonywania zawodu tłumacza wyrażoną przez ankietowanych w skali punktowej.

Rodzaj kompetencji – norma PN-EN 15038	Kompetencje kształcone w czasie odbytych studiów podyplomowych (zadeklarowane przez 5 tłumaczy)	Ocena przydatności kształconych kompetencji w praktyce wykonywania zawodu tłumacza
Translatorska	5	44 pkt / 50 pkt
Językowa i tekstowa	5	43 pkt / 50 pkt
Wyszukiwawcza/ pozyskiwania i przetwarzania informacji	4	37 pkt / 50 pkt
Kulturowa	2	19 pkt / 50 pkt
W zakresie technologii informacyjnej	3	21 pkt / 50 pkt

Tabela 3. Zakres kształconych w ramach odbytych studiów podyplomowych kompetencji wraz z punktową oceną ich przydatności w praktyce zawodowej. (Źródło: opracowanie własne)

Wszystkich pięcioro uczestników studiów podyplomowych zadeklarowało obecność w programie odbytych studiów zajęć rozwijających kompetencję translatorską, a także językową i tekstową. Obydwie kompetencje zostały

ocenione przez tłumaczy jako najbardziej przydatne w praktyce wykonywania zawodu, otrzymując w skali punktowej odpowiednio czterdzieści cztery i czterdzieści trzy na pięćdziesiąt możliwych do zdobycia punktów. Czterech uczestników zadeklarowało rozwijanie w czasie odbytych studiów kompetencji wyszukiwawczej (pozyskiwania i przetwarzania informacji), a jej przydatność w praktyce zawodowej oceniło na trzydzieści siedem na pięćdziesiąt możliwych do przyznania punktów. Kompetencja kulturowa kształcona była w czasie studiów podyplomowych przez jedynie dwóch tłumaczy przysięgłych. Pozostałe programy studiów podyplomowych nie obejmowały zajęć rozwijających tę kompetencję. Kompetencję w zakresie technologii informacyjnej kształciło w czasie odbywanych studiów trzech tłumaczy. Na uwagę zasługuje fakt, że obydwie kompetencje (kulturowa oraz w zakresie IT) ocenione zostały pod względem ich przydatności w praktyce zawodowej na połowę możliwych do zdobycia punktów, aczkolwiek nie były one kształcone u wszystkich ankietowanych poprzez odpowiednie zajęcia objęte programami poszczególnych studiów podyplomowych.

Ostatni aspekt przeprowadzonego badania dotyczy grupy ankietowanych niebiorących udziału w żadnej z wymienionych form doskonalenia zawodowego. Ta część ankietowanych proszona była o udzielenie odpowiedzi na jedynie dwa pytania ankietowe.

PYTANIE	TAK/Liczba ankietowanych	Uwagi ankietowanych	NIE/Liczba ankietowanych	Uwagi ankietowanych
Forma doskonalenia zawodowego w postaci studiów podyplomowych z zakresu tłumaczeń prawniczych wpłynęłaby pozytywnie na moją praktykę zawodową.	7	-----	7 – nie 2 – brak zdania 1 – brak odp.	<i>*Decyzja uzależniona od znajomości programu studiów i poziomu nauczania</i> <i>*Decyzja uzależniona od programu studiów i wykładowców.</i>
Wziąłbym/ Wziąłbym udział w studiach podyplomowych	8	Decyzja uzależniona od programu studiów.	7 – nie 1 – brak odp. 1 – brak zdania	<i>*Decyzja uzależniona od programu studiów</i>

<p>z zakresu tłumaczeń prawniczych mając taką możliwość.</p>		<p>Musiąłyby być one na poziomie zaawansowanym, gdyż tłumacz posiada dwudziestoletnie doświadczenie pracy w zawodzie.</p>	<p><i>i wykładowców. *Są inne formy doskonalania zawodowego organizowane przez stowarzyszenia, grupy tłumaczy, czy organizacje takie jak TEPIS, STP, Bałtyckie Stowarzyszenie Tłumaczy, jak również inne zagraniczne organizacje. *Już nie jestem zainteresowana.</i></p>
--	--	---	---

Tabela 4. Deklaracje chęci udziału w formie doskonalenia w postaci studiów podyplomowych, ocena pozytywnego wpływu takich studiów na obecną praktykę zawodową. (Źródło: opracowanie własne)

Siedmiu na siedemnastu ankietowanych tłumaczy ocenia, iż odbycie studiów podyplomowych z zakresu tłumaczeń prawniczych wpłynęłoby pozytywnie na ich obecną praktykę zawodową. Wynik ten umacnia znaczenie odbycia tego typu studiów jako istotnej, przede wszystkim przydatnej w praktyce zawodowej formy doskonalenia zawodowego. Siedmioro tłumaczy wyraziło opinię, iż taka forma doskonalenia nie miałaby wpływu na ich praktykę zawodową. Wśród komentarzy tłumaczy towarzyszących odpowiedziom negatywnym pojawiła się kwestia konieczności znajomości programu studiów, poziomu nauczania, czy też wykładowców. Trzech spośród ankietowanych nie wyraziło swojej opinii. Ośmioro tłumaczy wyraziło chęć wzięcia udziału w studiach podyplomowych z zakresu tłumaczeń prawniczych, co w dalszym ciągu umacnia przydatność tej formy doskonalenia w praktyce wykonywania zawodu. Siedmioro tłumaczy nie wzięłoby udziału w takiej formie doskonalenia. Powodem wymienionym przez jednego z ankietowanych jest dostępność innych form czy kursów doskonalących, a także braku takiej potrzeby ze względu na długoletnią praktykę zawodową i biegłość w wykonywaniu tego typu tłumaczeń. Dwóch ankietowanych nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie ankietowe.

Wnioski

Większość z analizowanych ofert studiów podyplomowych odnosi się do kształcenia zawodowych kompetencji tłumaczy tekstów specjalistycznych. W mniejszym stopniu oferty studiów i ich programy zorientowane są na kształcenie w zakresie tłumaczeń prawnych i prawniczych. W praktyce oznacza to, że zajęcia realizowane w ramach programów studiów są zróżnicowane tematycznie, dotyczą różnych dziedzin fachowych. Brak jest zatem oferty studiów podyplomowych, która w swoim programie podejmowałaby wyłącznie tematykę prawniczą i w pełni kształciła kompetencje zawodowe niezbędne u przyszłych tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych.

Oferta UAM (studia podyplomowe dla kandydatów na tłumaczy przysięgłych) obejmuje znaczącą liczbę zajęć rozwijających zawodowe kompetencje tłumaczy tekstów prawniczych. Korzystna jest także pod tym względem oferta Uniwersytetu Warszawskiego. Największy nacisk kładziony jest przez UAM i UW na rozwój kompetencji translatorskiej, pozyskiwania i przetwarzania informacji oraz kompetencji językowej i tekstowej. Są to trzy kompetencje, które ankietowani tłumacze przysięgli określili jako najbardziej przydatne w praktyce wykonywania zawodu.

Obok rozwijania kompetencji translatorskiej jednym z głównych celów studiów podyplomowych powinno być rozwijanie kompetencji wyszukiwawczej (rozwijanie umiejętności zdobywania dodatkowej wiedzy przede wszystkim fachowej, w przypadku wykonywania tłumaczeń prawniczych, wiedzy o systemach prawnych obszaru językowego A i B). Potwierdzenie stanowią badania Albin – tłumacze języka hiszpańskiego, wykazujący częste problemy związane z brakiem znajomości konkretnych dziedzin, a także odpowiedzi ankietowanych tłumaczy przysięgłych języka niemieckiego, którzy wskazali stopień przydatności tej kompetencji w praktyce zawodowej jako jeden z najwyższych.

Cenną uwagą jednego z tłumaczy przysięgłych odpowiadających na pytanie, czy wzięłby udział w studiach podyplomowych z zakresu tłumaczeń prawniczych, było uzależnienie podjęcia takiej decyzji od poziomu studiów podyplomowych. Jako tłumacz z wieloletnim doświadczeniem oczekiwałby on doskonalenia na poziomie zaawansowanym. Może być to przyszłościowy kierunek organizowania studiów podyplomowych. Biorąc pod uwagę liczbę tłumaczy przysięgłych – już praktykujących – chętnych wziąć udział w takiej formie doskonalenia, wartym byłoby stworzenie oferty studiów podyplomowych na poziomie zaawansowanym, skierowanej do czynnej zawodowo grupy tłumaczy.

Bibliografia

- Albin, Joanna. 2011. *Kompetencja z punktu widzenia tłumacza*, [w:] *Kompetencje tłumacza. Tom dedykowany Profesor dr hab. Elżbiecie Tabakowskiej*, M. Piotrowska i inni (red.), s. 39-44. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”.
- Bartoszewicz, Iwona, Małgorzewicz, Anna. 2013. *Studia Translatorica 4. Kompetenzen des Translators. Theorie-Praxis-Didaktik 4*. Wrocław, Dresden: Neisse Verlag.
- Biel, Łucja. 2011. *Kompetencja w zakresie świadczenia usług tłumaczeniowych a uczenie się przez projekt*, [w:] *Kompetencje tłumacza. Tom dedykowany Profesor dr hab. Elżbiecie Tabakowskiej*, M. Piotrowska i inni (red.), s. 97-99. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”.
- Dybiec-Gajer, Joanna. 2013. *Zmierzyć przekład? Z metodologii oceniania w dydaktyce przekładu pisemnego*. Kraków: Universitas.
- Kelly, Dorothy. 2005. *A Handbook for Translator Trainers*. Manchester.
- Király, Donald. 2000. *A Social Constructivist Approach to Translator Education. Empowerment from Theory to Practice*. Manchester.
- Kościałkowska-Okońska, Ewa. 2013. *Dydaktyka przekładu tekstów specjalistycznych w kontekście rozwoju kompetencji tłumaczeniowej*, [w:] *Rocznik Przekładoznawczy*, nr 8/2013, s. 137-151. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2013. *Zur forensischen Kompetenz eines vereidigten Translators*. [w:] *Studia Translatorica 4. Kompetenzen des Translators. Theorie-Praxis-Didaktik 4*. I. Bartoszewicz, A. Małgorzewicz (red.), s. 69-83. Wrocław, Dresden: Neisse Verlag.
- Małgorzewicz, Anna. 2014. *Językowe i niejęzykowe kompetencje tłumacza. Próba zdefiniowania celów translodydaktyki akademickiej*. [w:] *Lingwistyka Stosowana/Applied Linguistics/Angewandte Linguistik*, nr 11/2014, s. 1-10. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Instytut Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej.
- Piotrowska, Maria i inni. 2012. *Kompetencje tłumacza. Tom dedykowany Profesor dr hab. Elżbiecie Tabakowskiej*. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”.